

Rekabet Kurumu Başkanlığından,

REKABET KURULU KARARI

Dosya Sayısı : 2018-3-19 (Önaraştırma)
Karar Sayısı : 18-30/512-251
Karar Tarihi : 06.09.2018

A. TOPLANTIYA KATILAN ÜYELER

Başkan : Arslan NARİN (İkinci Başkan)
Üyeler : Adem BİRCAN, Mehmet AYAN, Ahmet ALGAN,
Hasan Hüseyin ÜNLÜ, Şükran KODALAK

B. RAPORTÖRLER: Didem ULUÇ SÜDEMEN, Ebru ÖZYURT, Ahmet SAĞDUYU

C. BAŞVURUDA

BULUNAN :- T.C. Ticaret Bakanlığı
Dumlupınar Bulvarı No:151 Eskişehir Yolu 9.Km
06800 Çankaya/Ankara

D. HAKKINDA İNCELEME

YAPILANLAR :- İzmir Ticaret Borsası
Akdeniz Mahallesi Gazi Blv. No:2, 35210 Konak/İzmir
- Osman Akça Tarım Ürünleri İth. İhr. San. Ve Tic. A.Ş.
Adalet Mahallesi Manas Bulvarı No:47/A Kat:42 Bayraklı/İzmir
- A. Lafont ve Mahdumları Ticaret Ltd. Şti.
1338 Sokak No:1 K:5 Çankaya/İzmir

(1) **E. DOSYA KONUSU:** İzmir Ticaret Borsası'nın çekirdeksiz kuru üzüm fiyatlarının tespitine ilişkin uygulamaları ile 4054 sayılı Kanun'u ihlal ettiği iddiası.

(2) **F. İDDİALARIN ÖZETİ:** Rekabet Kurumu (Kurum) kayıtlarına 25.01.2018 tarih ve 862 sayılı ile intikal eden T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (GTB) İç Ticaret Genel Müdürlüğü'nün¹ raporunda özetle;

- İzmir Ticaret Borsasında (İTB) gerçekleştirilen kuru üzüm fiyatlarının tespitine ilişkin uygulamalar hakkında GTB'ye ulaşan şikayetler dikkate alınarak, 2017 yılında GTB Denetim Grubu tarafından iki ayrı incelemenin yapıldığı,

- Temel olarak ticaret borsalarının görevlerinin 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) ile Odalar ve Borsalar Kanunu'nun (TOBB Kanunu) 34. maddesinde düzenlendiği ve bu kapsamda borsaların; kuru üzüm ve pamuk başta olmak üzere borsaya dahil maddelerin borsada satımının tanzim ve tescili ile borsada oluşan her günlük fiyatların usulü dairesinde tespiti ve ilanını yapmakla yükümlü olduğu,

- Borsada oluşan fiyatların tespit ve ilanı konusunun TOBB Kanunu'na dayanılarak hazırlanan Borsa Muamele Yönetmeliği'nde düzenlendiği,

- Borsa Muamele Yönetmeliği uyarınca ticaret borsalarının borsa ve şubelerinde muamele gören maddelerin fiyatlarını her gün için "tespit ve ilan yükümlülüğü" olduğu, bunun için de tescil beyannamelerinin her günün akşamında Yönetmelikte belirtilen şekilde tasnif edilmesi, beyannamelerde yer alan bilgilerden yine yönetmelikte

¹ Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı 1. Nolu Kararnamesi uyarınca söz konusu Bakanlığın adı Ticaret Bakanlığı olarak değiştirilmiştir.

belirlenen usuller çerçevesinde fiyat tespitlerinin yapılması ve elde edilen verilerin de oluşturulacak internet sitesindeki ilan panosunda ilanının gerekli olduğu,

- İTB'nin internet sitesinde tespit edilen fiyatların "kapanış fiyatları" adı altında sunulduğu, bu fiyatların GTB incelemesinin yapıldığı 25.08.2017 tarihine kadar çekirdeksiz kuru üzüm (ÇKÜ), pamuk, yağlı tohum ve canlı hayvan et ürünlerinde "en az ve en çok" fiyat olarak ikişer fiyat şeklinde tespit edildiği, öte yandan GTB incelemesinin ardından ÇKÜ fiyatlandırmasında üzüm tiplerine göre ayrı ayrı fiyat tespiti yöntemine geçiş yapıldığı,
- Söz konusu "kapanış fiyatları"na İTB internet sitesinde "Anlık Salon Verileri" linkiyle ulaşılabildiği, bu sayfada "Pamuk İşlem Salonu", "Üzüm İşlem Salonu", "Yağlı Tohumlar" ve Canlı Hayvan Et" fiyat verilerine ulaşma imkanı veren bağlantıların yer aldığı, yönlendirme yapılan sayfalarda ise ilgili güne ait "kapanış fiyatları"yla birlikte seans içerisinde yapılan muamelelere ilişkin fiyat ve miktar verilerinin yer aldığı,
- Ancak GTB incelemesinde borsada yapılan alım satım fiyatlarıyla günlük fiyat tespitlerinin karşılaştırılması sonucunda, fiyat tespitinin alım satımlardan farklılık gösterdiğinin anlaşıldığı, "kapanış fiyatı" olarak ilan edilen fiyat verilerinin esas itibarıyla borsa tarafından görevlendirilen bir komitenin "fiyat öngörülerinden" ibaret olduğu, dolayısıyla bu fiyatların kapanış fiyatları olarak değil de olsa "referans fiyatları" olarak adlandırılabilirdiği,
- Bununla birlikte inceleme dönemi itibarıyla, borsanın internet sitesinde bu fiyatların "gerçekleşen fiyatlar" değil de "referans fiyatlar" olduğu yönünde açık ve kolayca anlaşılabilir bir ifadenin de olmadığı,
- Öte yandan İTB'nin Borsa Muamelat Yönetmeliği kapsamında kendisine verilen fiyat tespit yetkisini, bizzat İTB tarafından yürürlüğe konulan Alım Satım Özel Yönetmeliği² hükümleri uyarınca fiyat tespitiyle yükümlü "komite"lere devrettiği, "Kapanış Fiyatları Tespit Komitesi" (KFTK) adı verilen bu komitenin fiyatları borsaya ait internet sitesi aracılığıyla kamuya duyurulduğu,
- Uygulama böyle olmakla birlikte, gerek TOBB Kanunu'nda gerekse bu kanuna dayanılarak yürürlüğe konulan Borsa Muamelat Yönetmeliği kapsamında ne "kapanış fiyatları" kavramına ne de bu fiyatları tespitle yükümlü bir komiteye değinilmediği,
- GTB'ye şikayet başvurusunda bulunan (.....) tarafından, 19.01.2016 Salı günü borsada 5,25, 5,35, 5,50 TL fiyatlarında üç ayrı satış yapılmasına karşın en az ve en çok fiyatın 4,80 ile 5,40 TL olarak açıklandığı, 26.01.2016 günü borsada üzüm işlemi olmaması üzerine fiyatların düşürüldüğü, üzüm fiyatlarının artışına engel olunduğu, üreticiye zarar verildiği hususlarının iddia edildiği,
- Anılan şikayet doğrultusunda GTB tarafından yapılan incelemelerde, şikayet dilekçesinde 19.01.2016 ve 26.01.2016 tarihlerine ilişkin olarak belirtilen fiyatların tespit edildiği, incelemeler derinleştirildiğinde buna benzer çok sayıda uygulamayla karşılaşıldığı,

---

² Ayrıca GTB raporunda, İTB internet sitesindeki Alım Satım Özel Yönetmeliği'nin güncel olmadığı ve eski düzenlemeleri içerdiği ifade edilmektedir.

- 01.09.2015-31.05.2017 dönemi kapanış fiyatları ile seans işlemleri karşılaştırıldığında, açıklanan kapanış fiyatlarının, seansta fiilen gerçekleşen alım satımlardan bağımsız olarak belirlendiği, KFTK'nın birtakım öngörüler üzerinden fiyat tespiti yoluna gittiği ve piyasanın bu fiyatlarla kontrol edilmeye çalışıldığı izleniminin edinildiği³,
- 20.01.2017 tarihine ilişkin kapanış fiyatlarının 3,60/4,20 TL/kg olarak açıklandığı, fakat seans işlemlerinde 4,30 TL/kg fiyatla 20 ton ÇKÜ satıldığı, yine 23.01.2017 tarihine ilişkin kapanış fiyatlarının 3,60/4,20 TL/kg olarak açıklandığı, ancak seans işlemlerinde 4,30 TL/kg fiyatla 15 ton ÇKÜ satıldığı, söz konusu satımların "özel satış" olarak nitelendirilerek ilan edildiği, oysa Tarış İncir, Üzüm, Pamuk ve Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri (TARİŞ) raporlarında bu alım satımların 10 numara ÇKÜ satımı olarak kayıt altına alındığı ve özel bir ürün olarak nitelendirilmediği,
- Yukarıda yer verilen incelemeler ve iddialar hakkında İTB tarafından "fiyatların belirlenmesinde seansta yapılan işlemlerle birlikte piyasa şartlarının, konuşulan fiyatların, gözlem ve tecrübelerin de etkili olduğu, bazı günlerde seansta yüksek veya düşük fiyatlı alım satım işlemi olmasına rağmen bu işlemlerin, söz konusu ürünün vadeli olması, özel tip ve kalitede bulunması, talebin ve arzın devamlılık göstermeyeceğinin anlaşılması, küçük çaplı bir alım olması, piyasayı yansıtmadığının düşünülmesi gibi nedenlerle komitenin kapanış fiyatlarına yansıtılmadığı" yönünde savunmalar yapıldığı,
- Ancak söz konusu savunmaların ve elde edilen bilgilerin GTB tarafından değerlendirilmesi sonucunda, "kapanış fiyatları"⁴ adı altında açıklanan fiyatlarla ÇKÜ fiyatlarının kontrol altına alınmaya çalışıldığı, fiyat tespitlerinde gerçekçi ve somut işlemlerden yola çıkmak yerine, KFTK üyelerinin şahsi değerlendirmelerinden hareketle manipülatif bir tutum sergilendiği, bu uygulamaların da Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 2371. maddesi kapsamında suç teşkil ettiği kanaatine ulaşıldığı,
- Her ne kadar GTB tarafından yapılan ilk inceleme sonrası GTB'ye bağlı Denetim Grubunca yöneltilen sorular ve istenen belge ve kayıtlardan hareketle İTB tarafından bazı değişikliklere gidilmiş olsa da, fiyat tespitlerini yapan KFTK üyeleri ve TOBB Kanunu'na göre bu yetkinin asıl sahibi olan İTB Yönetim Kurulu üyelerinin söz konusu eylemlerden müşterek olarak sorumlu oldukları,
- Konunun bir başka boyutunun KFTK komite üyelerinin yapısı olduğu, ÇKÜ bakımından incelendiğinde KFTK üyelerinin tamamının borsada faaliyet gösteren ajan, komisyoncu ve simsarlardan oluştuğu hususunun dikkat çektiği,

---

³ Nitekim borsa ajanları (.....) ve (.....) ile Simsar (.....)'in Denetim Grubuna verdikleri ifadelerde KFTK'nın kapanış fiyatlarını tespit ederken piyasa koşullarına uygun hareket etmediğini ve fiyatların manipüle edildiğini ileri sürdükleri, (.....)'nın bu konudaki iddialarını GTB denetiminden çok daha önce kaleme aldığı dilekçelerle İTB Yönetim Kuruluna aktardığı ve gerekli önlemlerin alınmasını istediği, yine (.....)'in de bu konuya ilişkin iddialarını KFTK üyeliği görevinden istifasına gerekçe olarak İTB Yönetim Kuruluna aktardığı belirtilmektedir.

⁴ İTB tarafından açıklanan kapanış fiyatlarının bölgede sıkça uygulanan "emanet satışlar" açısından da önem arz ettiği, müstahsilin ürettiği ürünü ileride oluşacak fiyatlar esas alınacak şekilde işletmecilere teslim etmesini esas alan bu satış yönteminde hesaplamaların, İTB tarafından açıklanan fiyatlara göre yapıldığı, ayrıca borsada işlem gerçekleşmeyen günlerde "ismen" uygulaması ile alıcının almaya, satıcının satmaya hazır olduğu fiyatların ilan edildiği, ancak bu hususla ilgili olarak Alım Satım Özel Yönetmeliği'nin 10. maddesinde "...Fiyat bülteninde, "İsmen" ibaresi kullanılarak verilen fiyatlar, gerçekleşen bir işleme dayanmadığı için, fiyat kesimlerinde kullanılamaz..." hükmünün yer aldığı ifade edilmektedir.

- Ticaret Borsalarında Alım Satım Yapan Aracılar Hakkında Yönetmeliğin "*Aracıların faaliyette bulunamayacakları haller*" başlıklı 7. maddesinin birinci fıkrası (a) bendinde aracılardan kayıtlı oldukları borsaya dahil maddelerin doğrudan doğruya veya dolaylı olarak alım satım organlarında görev alamayacağı, (c) bendinde aracılardan, borsaya dahil maddelerin alım veya satımını yapan eşlerinin ve üçüncü dereceye kadar kan ve ikinci derece dahil ikinci dereceye kadar sıhri hısımlarının aracılık hizmetleri ile bunların ortak olduğu veya organlarında görev aldığı tüzel kişiler için aracılık hizmetleri veremeyeceği yönünde yasaklamanın yer aldığı,

- Söz konusu yasağa rağmen KFTK üyelerinden bazılarının ÇKÜ ile ilgili firmalarla organik bağlarının olduğunun tespit edildiği, bu kapsamda;

- Ajan (.....)'nin, Osman Akça İth. İhr. San ve Tic. AŞ'nin (OSMAN AKÇA) fabrika müdürü ve hammadde satın alma yetkilisi olduğu,
- Simsar (.....)'in ÇKÜ ticareti ile iştirak ettiği bir şahıs şirketi bulunduğu,
- Simsar (.....)'nın Pagmat Pamuk Tekstil Gıda San. Tic. AŞ'nin (PAGMAT) sorumlusu olduğu,
- Tacir (.....)'nin Can Toprak Mah. Ticareti'nin sahibi olduğu ve aynı zamanda A. Lafont ve Mahdumları Ticaret Ltd. Şti.'nde (LAFONT) fabrika müdürlüğü yaptığı,
- Ajan (.....)'nin geçmişte OSMAN AKÇA, CIDERSAN A.Ş., OGUZCAN A.Ş. işletmelerinde hammadde sorumlusu, ekspertiz olarak üzüm alımlarında bulunduğu, bununla birlikte son beş yıldır bu firmalarla bağının olmadığını anlaşıldığı,

- Öte yandan, İTB'de ÇKÜ alanında uzun yıllardır çalışan ajan (.....)'nin vekalet ilişkilerini sonlandırmak amacıyla, İTB tarafından bu kişinin aracılık ettiği firmalara ulaşılarak baskı yapıldığı iddiasına ilişkin yapılan inceleme sonucunda, ilgililerin konuya ilişkin beyanlarının alındığı ve bu beyanların (.....)'nin iddialarını doğrulamaktan uzak kaldığı, mezkur iddialara yönelik olarak yapılacak başka bir işlem bulunmadığı, bununla birlikte konunun 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunun (4054 sayılı Kanun) ilgili hükümlerine aykırılık teşkil edip etmediğinin değerlendirilmesinin uygun olacağı,

- Anılan nedenlerle, İTB'nin ve yukarıda bahsedilen İTB'ye bağlı KFTK'nın bahse konu uygulamasının fiyatların sağlıklı bir şekilde oluşmasını olumsuz yönde etkilediği, süregelen bu uygulamaların rekabet ortamını bozucu bir etkisinin olabileceği, nitekim İTB'nin daha önce pamuk ve ÇKÜ fiyatlarında rekabeti bozucu uygulamalarının bulunduğu iddiasıyla Rekabet Kurumu tarafından iki kez incelemeye tabi tutulduğu, bu noktada yukarıda bahsi geçen hususların 4054 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilmesinin uygun olacağı,

hususları ifade edilerek, İTB uygulamalarının Kurum nezdinde incelenmesi talep edilmiştir.

- (3) **G. DOSYA EVRELERİ:** Rekabet Kurumu (Kurum) kayıtlarına 25.01.2018 tarih ve 862 sayılı ile intikal eden başvurudan hareketle hazırlanan 26.02.2018 tarih ve 2018-3-19/İİ sayılı İlk İnceleme Raporu Rekabet Kurulunun (Kurul) 08.03.2018 tarihli toplantısında görüşülmüş, 18-07/125-M sayılı ile dosya konusu iddialara yönelik olarak önaraştırma yapılmasına karar verilmiştir.
- (4) İlgili karar uyarınca düzenlenen 27.08.2018 tarih ve 2018-3-19/ÖA sayılı Önaraştırma Raporu görüşülerek karara bağlanmıştır.

- (5) **H. RAPORTÖR GÖRÜŞÜ:** İlgili raporda özetle; dosya konusu teşebbüslere ilişkin olarak 4054 sayılı Kanun'un 41. maddesi gereğince soruşturma açılmasına gerek olmadığı, ancak TOBB ve İTB'ye görüş yazısı gönderilmesinin uygun olacağı sonuç ve kanaatine ulaşıldığı ifade edilmiştir.

I. İNCELEME VE DEĞERLENDİRME

- (6) Önaraştırma sürecinde İTB, OSMAN AKÇA ve LAFONT'da görüşme ve yerinde incelemeler⁵ yapılmış olup, İTB'den gelen bilgiler Kurum kayıtlarına intikal etmiştir.

I.1. Hakkında İnceleme Yapılanlar

I.1.1. İTB⁶

- (7) 1891 yılında kurulan İTB, TOBB Kanunu çerçevesinde faaliyet gösteren bir kamu tüzel kişisidir. TOBB Kanunu'nun 28. maddesine göre; ticaret borsaları "...*bu Kanunda yazılı esaslar çerçevesinde borsaya dahil maddelerin alım satımı ve borsada oluşan fiyatlarının tespit, tescil ve ilanı işleriyle meşgul olmak üzere kurulan kamu tüzel kişiliğine sahip kurumlar*" olarak tanımlanmışlardır. Bu bağlamda ticaret borsaları, işleyiş olarak hisse senetlerinin işlem gördüğü menkul kıymet borsalarından farklılık arz etmektedir. Ticaret borsaları ile menkul kıymet borsaları arasındaki en temel fark; ticaret borsalarında zirai ürünlerin işlem görmesidir.
- (8) TOBB Kanunu'na göre ticaret borsalarının bazı önemli görevlerine aşağıda yer verilmiştir:
- Borsaya dahil maddelerin, borsada alım satımını düzenlemek ve tescil etmek,
  - Borsaya dahil maddelerin borsada oluşan günlük fiyatlarını usulüne göre tespit ve ilân etmek,
  - Alıcı ve satıcının, teslim ve teslim alma ile ödeme bakımından yükümlülüklerini, işlemlerin tasfiye şartlarını, fiyatlar üzerinde etkili şartları ve anlaşmazlık durumunda ihtiyari tahkim usullerini gösteren ve TOBB'nin onayıyla yürürlüğe girecek genel düzenlemeler yapmak,
  - Yurt içi ve yurt dışı borsa ve piyasaları takip ederek fiyat haberleşmesi yapmak, elektronik ticaret ve internet ağları konusunda üyelerine yol göstermek,
  - Borsaya dahil maddelerin tiplerini ve vasıflarını tespit etmek üzere laboratuvar ve teknik bürolar kurmak veya iştirak etmek,
  - Bölgeleri içindeki borsaya ilişkin örf, adet ve teamülleri tespit etmek, GTB'nin onayına sunmak ve ilân etmek,
  - Borsa faaliyetlerine ait konularda ilgili resmî makamlara teklif, dilek ve başvurularda bulunmak; üyelerinin tamamı veya bir kesiminin menfaati olduğu takdirde bu üyeleri adına veya kendi adına dava açmak,
  - Rekabeti bozucu etkileri olabilecek anlaşma, karar ve uyumlu eylem niteliğindeki uygulamaları izlemek ve tespiti halinde ilgili makamlara bildirmek,
  - Üyelerinin ihtiyacı olan belgeleri vermek ve bunlara ilişkin gerekli hizmetleri yapmak,
  - Yurt içi fuarlar konusunda yapılacak müracaatları değerlendirip Birliğe teklifte bulunmak.

⁵ İnceleme kapsamında PAGMAT'a da gidilmiş, ancak şirket ofisinde herhangi bir yetkiliye ulaşılamamıştır.

⁶ İTB'nin tanıtıldığı <http://itb.org.tr/dosya/itb-brosur-pdf.pdf?v=1491393928242> adresinde yayınlanan "Tanıtım Broşürü"den yararlanılmıştır (Erişim tarihi: 05.04.2017).

- (9) İTB'nin kurumsal ve idari yapısı, TOBB Kanunu çerçevesinde şekillenmiştir. İTB üyeleri, faaliyet alanlarına göre 19 meslek grubundan birine mensuptur. Meslek grupları dört yılda bir yapılan seçimler ile meslek komitelerini, meslek komiteleri de kendi içlerinde yapılan seçim ile Borsa meclisini oluşturmaktadır. İTB Meclisi (Meclis), 53 üyeden oluşmakta olup, borsanın en üst karar ve denetim organı olan Meclisin görev süresi dört yıldır. Meclis içinden görev süresi dört yıl olan 11 kişilik yönetim kurulu seçilmektedir. Yönetim kurulu ve Meclis için birer başkan, bir veya iki başkan yardımcısı, yönetim kurulundan bir sayman üye ve meclisten de bir kâtip üye seçilmektedir. Ayrıca, borsa üyeleri arasından Meclis tarafından dört yıl için seçilen ve altı kişiden oluşan disiplin kurulu bulunmaktadır.
- (10) İTB pamuk ve kuru üzüm salon işlemleri, ülkemizin en eski spot piyasa örnekleridir. İTB tarafından açıklanan pamuk, kuru üzüm ve yağlı tohumlar fiyatları ilgili piyasalar için "referans fiyat" özelliği taşımaktadır. Yine, İTB işlem hacmi açısından ülkemizde ilk üç borsa arasında yer almaktadır. Ticaret borsalarının toplam işlem hacmi içerisindeki payı %5 seviyesindedir. 2017 yılı itibarıyla İTB'ye üye gerçek ve tüzel kişi sayısı 1897'dir.

I.1.2. OSMAN AKÇA

- (11) 1955 yılında Alaşehir'de kurulan OSMAN AKÇA şirketinin temel faaliyet alanı tarım ürünleri ihracatı olup, mevcut durumda üzüm, incir, kayısı ve pamuk ticareti yapmaktadır. Teşebbüsün diğer faaliyet alanları tekstil ve enerjidir.
- (12) Öneri araştırma sürecinde 26.07.2018 tarihinde OSMAN AKÇA'da yapılan inceleme sırasında teşebbüs yetkilileri ile gerçekleştirilen görüşme çerçevesinde;
- OSMAN AKÇA tarafından temel faaliyet alanları olan kuru üzüm ihracatı için borsa ve müstahsillerden üzüm tedarik edildiği, ticaret yöntemi olarak mal sahibi veya tüccarların getirdiği numuneler üzerinden fiyat alındığı, yıllık yaklaşık (.....) ton ihracat yapıldığı,
  - Ege Bölgesi'nde borsada tescil edilen üzümlerin %(.....) Manisa Ticaret Borsasında ve bağlı ilçe borsalarında kaydedildiği, asıl işin bu borsada yapıldığı ve Manisa bölgesinin üzüm açısından lokasyon olarak İzmir'e göre daha uygun bir konumda bulunduğu,
  - Türkiye genelinde ÇKÜ ihracatı yapan en büyük teşebbüslerin (.....) ve (.....) olduğu,
  - İTB bünyesinde ÇKÜ fiyatlarının birkaç kişi tarafından belirlendiği iddiasının doğru olmadığı, çünkü fiyatların birçok değişkenden etkilendiği; üzümün rekoltesi, kalitesi, bir önceki yıl kapanış fiyatı, döviz kurları, doğal koşullar, hava şartları, AB ülkelerinin yaptığı düzenlemeler, ihracattaki talep, rakip ülkedeki fiyatlar gibi parametrelerin bunlardan birkaçı olduğu,
  - Üzüm arzının talepten fazla olması ve fiyatların düşmesi durumunda, çiftçiyi desteklemek adına, devletten onay da aldıktan sonra TARİŞ'in piyasadan yüklü alım yapabileceği ve fiyat istikrarı için fiyat düşüşünü engellemeye çalışabileceği,
  - Mevzuata göre gün içerisindeki alım satım tutarları ve miktarları üzerinden günlük fiyatların belirlendiği, tonaj üzerinden fiyat değişikliği olmadığı, satıcının çok alım yapan alıcıya indirim yapmasının borsadaki baz fiyatı etkilemediği,
  - Borsada oluşan kapanış fiyatlarının, kendilerinin alış fiyatlarını çok fazla etkilemediği,
  - Üzüm kalitesinin rengine ve 100 gramdaki adet sayısına göre sınıflandırıldığı, 7, 8 numaranın koyu renkli, 10, 11 numaranın açık renkli olarak sınıflandırıldığı,

- İTB'nin kayıt dışı işlemlerin engellenmesi için oluşturulmuş bir kurum olduğu, eskiden alıcı ve satıcının buluşmasının oldukça zor olmasından dolayı, üzüm alımlarının çoğunun borsada gerçekleştiği, günümüzde ise ticaretin yapısının değiştiği, çiftçinin ve alıcının birbirleriyle borsa dışında da iletişim kurmasının artık çok kolay olduğu, mevcut durumda işlemlerin yarısından azının borsada gerçekleştiği, aynı zamanda bu durumun seans dışı işlemlerin artmasına yol açtığı,
  - ÇKÜ piyasasında alıcıların bütün alımlarını borsadan yapma zorunluluğu bulunmadığı, sadece alımların tamamının borsaya tescil edilmek zorunda olduğu, böylece o alım satım işleminin de borsa fiyatlarının hesaplanmasında dikkate alındığı,
  - Seans dışı işlemlerde fiyatın daha yüksek olmasının sebebinin, çiftçinin borsaya orta kaliteli ürünü getirip, daha kaliteli olanını akşama ya da daha sonraki günlere saklaması olabileceği,
  - Çiftçinin uygun ortama sahip olması durumunda ürününü bir yıla kadar saklayabileceği, ancak küçük çiftçilerin genelde bağ evinde ürünü sakladığı dolayısıyla ürünü çok uzun süre muhafaza edemediği,
  - Borsa tescil ve seans sisteminde 2017 yılında gidilen değişiklikle ilgili bir bilgilerinin olmadığı,
  - Seans süresinin belirli saatlerde olmasının sebebinin, alıcı ve satıcıların çalışma saatlerini verimli kullanabilmek olduğu, zaman içerisinde kendiliğinden belirlenmiş optimum saat dilimini ifade ettiği,
  - Kendi şirketlerinin bünyesinde üzümün borsadan alınması işlemleri ve kalite/fiyat değerlendirmesinin son 38 yıldır (.....) tarafından yapıldığı,
  - (.....) KFTK üyelerinden biri olduğu, KFTK'nin mevzuata uygunluğu veya uygunsuzluğu hakkında kendilerine iletilen herhangi bir bilginin olmadığı, şikayetin kişisel çıkar çatışmasından kaynaklanıyor olabileceği,
- hususları ifade edilmiştir.

I.1.3. LAFONT

- (13) 1918 yılından itibaren İzmir'in Konak ilçesinde faaliyet gösteren LAFONT'un ana faaliyet alanı kuru üzüm ihracatıdır. Teşebbüs sektörde faaliyet gösteren en eski ihracatçılardan biri olup, fabrikası Kemalpaşa'dadır.
- (14) Önaraştırma sürecinde 26.07.2018 tarihinde LAFONT'da yapılan inceleme sırasında İşletme Müdürü (.....) ile gerçekleştirilen görüşme çerçevesinde;
  - LAFONT'un sektördeki en eski ÇKÜ ihracatçısı olduğu, İTB'de yapılan salon işlemleri kapsamında kalitesi uygun olan kuru üzümleri seçerek ihtiyaç oranında alım yapıldığı, alınan üzümlerin neredeyse tamamının ihraç edildiği,
  - İşletme Müdürü olarak borsadaki üzüm alımları ile kendisinin ilgilenmediği, (.....) adlı çalışanlarının, şirketleri adına ajanlık yaptığı ve firmaları adına vekaletinin olduğu,
  - Kendisinin aynı zamanda şahıs şirketi olan Can Toprak Mahsülleri Ticaret Şirketi adına tüccarlık da yaptığı, ayrıca İTB bünyesindeki KFTK'da daha önce görev aldığı, o süreçte KFTK'da 9 üye olduğu, üye sayısının özellikle tek olmasına dikkat edildiği ve çoğunluğun belirlediği fiyatların geçerli olduğu,
  - Borsada üzümlerin kalitesine göre sınıflandırıldığı, üyelerin içerisinde bir üyenin bana göre 9 numara 7 TL, bir başka üyenin 6.80 TL, diğer üyelerin de bu şekilde fiyat söylemesi şeklinde o günkü işlemlere göre bir fiyatın belirlendiği,

- Borsanın dezavantajlı konumda bulunduğu çünkü İTB'nin çok sığ bir piyasa olduğu, son 2-3 yıl içerisinde ÇKÜ alımlarının çok azının İTB'de gerçekleştiği, ancak borsada belirlenen fiyatın önemli olduğu çünkü fiyatların şirketlere raporlandığı, bir anlamda piyasadaki fiyatların oluşmasında borsada açıklanan fiyatların referans kabul edildiği,
  - Mevzuatta yazan (Borsa Muameleat Yönetmeliği 71. madde) günlük miktar ve satış fiyatlarının toplanması ve birbirine bölünmesiyle fiyatın belirlenmesi hükmünü daha önce duymadığı, böyle bir hesaplama yapılmadığı, sadece gün içindeki işlemlere dayanarak kişisel görüşlerin paylaşıldığı, böylece oluşan fiyatların tescil ve ilan edildiği,
  - KFTK'nın uygulamalarıyla ilgili yapılan şikayetler yüzünden savcılığa ifade verdikleri, yaptıkları işten herhangi bir gelir elde etmedikleri halde bu konuyla ilgili oldukça fazla inceleme geçirmiş oldukları,
  - Görev yaptığı dönemde kendisiyle birlikte dokuz KFTK üyesinin olduğu, bunlardan hatırlayabildiği yedi kişinin sırasıyla; (.....) ((.....) firmasının işletme müdürü ve ajanı), (.....) ((.....) firmasının ajanı), (.....) (tüccarlık yapıyor, borsa ajanı), (.....) (tüccar temsil ediyor, borsa simsarı), (.....) ((.....) ve aynı zamanda tüccarları da temsil ediyor), (.....) ((.....) ajanı ve tüccarları da temsil ediyor), (.....) (Tüccarları temsil ediyor, herhangi bir işletme ile bağlantısı yok) şeklinde olduğu,
  - Eskiden işlem olmayan günlerde günlük tescil bültenine "muamelesiz" yazıldığı, mevcut durumda işlem olmayınca yine muamelesiz yazıldığı ancak "ismen" ibaresi yazılarak tahmini bir fiyat belirlendiği,
  - Bütün alım satımların borsaya tescil edilmesinin zorunlu olduğu, dolayısıyla tescil bakımından asgari bir kilogram sınırının bulunmadığı,
  - Yönetim kurulunun kendisine verilen fiyat tespiti görevini KFTK'ye devretmesinin mevzuatta yeri olup olmadığını bilmediği,
  - Seans dışı işlemler tahtaya yazılmadığından, bu işlemlerin seans dışı adıyla oluşturulan tabloya işlendiği ve bu şekilde borsaya yansıtıldığı, eskiden (GTB denetiminden önce) seans dışı işlemlerin seans içi olarak gösterildiği, bunun önüne geçilmesi için son dönemde seans dışı işlemlerin yazılmaması kararının çıktığı,
- hususları ifade edilmiştir.

I.2. İlgili Pazar

I.2.1. İlgili Ürün Pazarı

- (15) İTB nezdinde fiyat tespit, tescil ve ilanına konu birçok ürün bulunmaktadır. Fakat GTB tarafından Kurum kayıtlarına intikal edilen inceleme raporunda yer alan iddialar, esas olarak ÇKÜ fiyatlarının tespit, tescil ve ilan üzerinde yoğunlaşmaktadır. Dolayısıyla ilgili ürün pazarı mevcut dosya özelinde "çekirdeksiz kuru üzüm" pazarı olarak belirlenmiştir.

I.2.2. İlgili Coğrafi Pazar

- (16) Mevcut dosyada yer alan iddialar bakımından, detaylı bir coğrafi pazar tanımı yapmanın sonuca herhangi bir etkisi olmayacağından, coğrafi pazar tanımlanmamıştır.

I.3. Yapılan Tespitler ve Hukuki Değerlendirme

I.3.1. Ticaret Borsalarına İlişkin Mevzuat

- (17) Ticaret ve sanayi odaları, deniz ticaret odaları, ticaret borsaları ile TOBB'nin kuruluş ve işleyişine ilişkin esasları düzenlemek amacıyla çıkarılmış olan TOBB Kanunu'nun "*Ticaret Borsaları*" başlıklı 28. maddesi, ticaret borsalarının kuruluşuna dayanak oluşturmaktadır. Yine aynı Kanunun 32. maddesine göre; ticaret borsası kotasyonuna dahil maddelerin alım veya satımı ile uğraşan kişiler buldukları yerin borsasına kaydolmak zorundadırlar. Üye kayıtları meslek gruplarına göre yapılmaktadır.
- (18) TOBB Kanunu'nun "*Borsa Yönetim Kurulunun Görevleri*" başlıklı 41. maddesine göre, borsaya ait her türlü incelemeyi yapmak, endeks ve istatistikleri tutmak ve başlıca maddelerin borsada oluşan fiyatlarını tespit etmek ve bunları uygun vasıtalarla ilân etmek görevi yönetim kuruluna verilmiştir. Aynı Kanunun 42. maddesi "*Borsa yönetim kurulu, gerekli hallerde, yetkilerinden bir kısmını başkana, üyelerinden birine veya birkaçına yahut genel sekretere devredebilir.*" hükmünü haizdir.
- (19) TOBB Kanunu'nun "*Borsaya Tabi Maddeler ve Alım Satımları*" başlıklı 45. maddesinde; ticaret borsalarında yeterli arz ve talebi bulunan, dayanıklı ve stoklanabilir nitelikteki misli malların, numune veya tipler üzerinden toptan alınıp satılacağı hükme bağlanmıştır. Yine aynı maddenin devamında "*borsa kurulan yerlerde, hangi malların borsada alım ve satımının zorunlu olduğu ve bunların en az miktarları, borsa meclisinin teklifi ve Birliğin uygun görüşü üzerine Bakanlıkça belirlenir ve ilgili borsa tarafından yerinde ilân olunur.*" hükmü yer almaktadır. İlgili kanunun "*Borsa İşlemlerinin Tescili*" başlıklı 46. maddesinde; elektronik ticaret yoluyla yapılan satışlar da dahil olmak üzere, borsaya tâbi maddelerin en az miktarları üzerinde yapılan alım satım muamelelerinin borsalara tescilinin zorunlu olduğu hükme bağlanmıştır. Ek olarak borsalarca gösterilen yerlerde yapılan işlemlerin aynı gün, borsa dışında alınıp satılmasına müsaade edilen maddelere ait işlemlerin ise en geç 30 gün içinde tescil ettirileceği belirtilmiştir.
- (20) TOBB Kanunu'nun 47. maddesinde borsada alım satım yapan kişiler tanımlanmış olup, ilgili madde şu şekildedir; "*Kendi adına ve başkasının hesabına borsada alım satım yapanlara borsa komisyoncusu; başkasının adına ve hesabına vekil sıfatıyla borsada alım satım yapanlara borsa ajanı; borsa alım satımlarında yalnız aracılık yapanlara borsa simsarı denir. Bunlar, borsaya dahil olmayan maddeler üzerinde borsa dışında işlem yapabilirler.*"
- (21) Ticaret borsalarındaki fiyat tespitine ilişkin en açık düzenleme, TOBB Kanunu'na dayanarak Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından çıkarılmış olan Borsa Muamele Yönetmeliği'nin 71. maddesinde göre borsada oluşan fiyatların tespit ve ilanına ilişkin hükme aşağıda yer verilmiştir;
- "Borsalar ve bunların şubelerinde muamele gören maddelerin her gün, o güne ait fiyatları tespit ve ilan olunur.*
- Fiyat tespitine esas olmak üzere, her gün akşam, tescillere ait beyannameler sırasıyla;*
- a) *Madde gruplarına,*
- b) *Madde grupları maddelere,*
- c) *Maddeler tiplerine,*

d) Tipler evvelki rekoltelere ait olup olmamasına, hazır mal peşin tediyesi, vadeli, alivre veya özel şartlı alım satım olup olmamasına, geç tescil edilip edilmemesine ve muamelenin üretici-tacir veya tacirler arası olup olmamasına göre sınıflandırılır.

Günlük fiyat tespitleri, tescillere ait beyannamelerin yapılan sınıflandırmaları çerçevesinde, aşağıdaki şekilde yapılır:

a) Bir maddenin aynı tipine ve en son mahsul yılına ait ve hazır mal peşin tediye esasına dayalı muamelelerden müstahsil ve tacirler arasında yapılanların bedel ve miktar toplamları bulunur ve bunların birbirine bölünmesiyle fiyat tespiti yapılır.

b) Bir maddenin aynı tipine ve en son mahsul yılına ait ve hazır mal peşin tediye esasına dayalı muamelelerden tacirler arasında yapılanların bedel ve miktar toplamları bulunur ve bunların birbirine bölünmesiyle fiyat tespiti yapılır.

c) Bir maddenin aynı tipine ve en son mahsul yılına ait ve vadeli muamelelerden tacirler arasında yapılanların bedel ve miktar toplamları bulunur ve bunların birbirine bölünmesiyle fiyat tespiti yapılır.

...

Bir maddenin aynı tipine ait fiyat tespitleri bu şekilde tamamlandıktan sonra bu muamelelerin hepsinin bedel ve miktar toplamları alınarak o tipe ilişkin bedel ve miktar toplamı bulunur.

Aynı maddenin bütün tiplerine ait fiyat tespitleri aynı usulle yapılır ve bu maddeye dair fiyat tespitleri ile bedel ve miktar toplamlarına ilişkin rakamların tamamı günlük düzenlenecek istatistik cetveline kaydedilir.

Borsada işlem gören maddelerin tamamının günlük fiyat tespitleri ile bunların istatistik cetveline kayıtları bu maddede belirtilen usuller çerçevesinde yapılır.

...

Günlük fiyat tespitlerini ihtiva eden istatistik cetvelleri ve/veya elektronik çıktılar haftalık olarak dosyalanmak suretiyle muhafaza edilir.”

(22) Borsa Muamelat Yönetmeliği'nin 72. maddesinde ise günlük fiyat tespitlerini ihtiva eden istatistik cetvellerine veya elektronik çıktılara dayanılarak günlük bültenler çıkarılacağı, günlük bültenlerde, gün içerisinde işlem gören muamelelerin tespit edilen günlük fiyatları ile bedel ve miktar toplamlarının gösterileceği hükme bağlanmıştır.

(23) Ticaret Borsalarına yönelik olarak yapılan düzenlemelerden biri de İTB tarafından TOBB Kanunu'nun 48. maddesinin birinci fıkrasına dayanılarak hazırlanan ve Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından 12/09/2005 tarih ve 25934 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Borsa Muamelat Yönetmeliği'nin Tahkim ile ilgili hükümlerinin ayrılmaz bir parçası olduğu belirtilen "Alım-Satım Özel Yönetmeliği"dir. Alım-Satım Özel Yönetmeliği'nin "Borsa Fiyatlarının Tespit ve İlanı" başlıklı 10. maddesinde "İzmir Ticaret Borsası'nda işlem gören maddelerin fiyatları her gün tespit edilerek, çeşitli iletişim araçları ile ilgililere duyurulur. Fiyatların tespit ve ilanı ile ilgili yetki ve sorumluluk Borsa Yönetim Kurulunun uhdesinde bulunmaktadır. Yönetim kurulu dilerse, günlük kapanış fiyatlarının tespitine ilişkin yetkilerini, borsa üyeleri arasından yönetim kurulu tarafından seçilen üyelere devredebilir. Kapanış Fiyatları Tespit Komitesi, Yönetim Kurulu'nca onaylanan "Kapanış Fiyatları Tespit Komitesi Görev ve Sorumlulukları" prosedürü kapsamında faaliyetlerini yürütür." hükmü yer almaktadır. Maddenin devamında borsada tescil edilen maddelerin fiyatlarının tespit ve ilanının günlük, haftalık, aylık ve yıllık bültenler halinde yapılacağı, Borsa Muamelat Yönetmeliği hükümlerine göre hazırlanacağı

belirtilmektedir. Yine aynı maddenin devamında yer alan ve dosya açısından önem arz ettiği düşünülen hükümlere aşağıda yer verilmektedir;

“Borsa salonlarında yapılan henüz tescile intikal etmemiş alım satım işlemlerine dayanan günlük fiyatların tespit ve ilanı yönetim kurulunca, aşağıda belirtilen esaslara göre yapılır:

a- Borsa Yönetim Kurulu, borsa salonlarında işlem gören maddelerin günlük kapanış fiyatlarının tespiti görevini dilerse, üyeler arasından seçeceği Kapanış Fiyatları Tespit Heyeti'ne devredebilir. Ancak, fiyatların ilanı konusunda iletişim araçlarını belirleme ve uygulama yetkisi devredilemez.

b- Günlük Kapanış Fiyatları Listesinde: Piyasanın istekli, alakalı, kısmen alakalı ve sakın olduğuna dair yoruma, işlem salonunda gerçekleşen tüccar ve Tarih satışlarına ait günlük toplam miktarların yanı sıra, sezon başlangıcından (1 Eylül'den) itibaren her hafta başında haftalık ve (her hafta başı bir önceki haftanın işlemleri eklenerek) borsada tescile intikal etmiş olan kümülatif mahliç pamuk ve çekirdeksiz kuru üzüm işlem miktarlarına, malın cinsi ve türüne, Hazır Peşin (KG/YTL) ve Günlü (KG/YTL) ibareleri ile satış şekillerine ve Muamelesiz (KG/YTL) başlığı altında; satıcı veya alıcının teklif ettiği, ancak alım satımla sonuçlanmamış fiyatlara (özel amaçlı, piyasa harici teklifler dikkate alınmaz) yer verilir.

c- Kapanış fiyatlarının hangi saatler arasındaki işlemlere ait olduğu fiyat listesinde belirtilir. Ve bu listeye, belirtilen saatlerden önce ve sonra borsa içinde veya dışında gerçekleşen alım satım işlemlerine ait fiyatlar dahil edilemez.

d- Kapanış Fiyatları Listesi, kapanış fiyatlarını tespit eden yönetim kurulu veya yönetim kurulunca belirlenmiş üyelerden oluşan “Kapanış Fiyatları Tespit Komiteleri” tarafından imzalanır.

e- ...

f- Günlük kapanış fiyatlarının gerçekçi olması ve somut işlemlere dayanması, ancak, borsada işlemlerin olmadığı günlerde, sadece ilgililere ve kamuoyuna bir fikir vermek amacıyla, alıcının almaya, satıcının satmaya hazır olduğu ve tarafların şifahi beyanlarına dayanan fiyatlara; fiyat bültenlerinde yazan “Muamelesiz” başlığı hanesinde “İsme” ibaresi altında yer verilebilir. Fiyat bülteninde, “İsme” ibaresi kullanılarak verilen fiyatlar, gerçekleşen bir işleme dayanmadığı için, fiyat kesimlerinde kullanılamaz.

Borsada işlemlerin olmadığı günlerde, alıcının almaya, satıcının satmaya hazır olmaması ve tarafların hiçbir şekilde şifahi beyanda bulunmaması durumunda “Muamelesiz” başlığı hanesinde “Fiyat Tespit Edilememiştir.” İfadesi yazılır.”

- (24) Alım-Satım Özel Yönetmeliği'nin “Borsada Alım Satım Yapanlar” başlıklı 12. maddesinde borsaya kayıtlı olmayan gerçek veya tüzel kişi tacirlerin, ancak bir aracı vasıtasıyla (borsa komisyoncusu, borsa ajanı ve borsa simsarı ile bunların aracılık faaliyetlerini yürütmek amacıyla kurdukları tüzel kişiliğe sahip şirketler) borsada işlem ve faaliyette bulunabileceği hükme bağlanmıştır.
- (25) Bahsi geçen yönetmeliğin 17. maddesine göre; hazır, alivren, vadeli, avanslı, kredili ve özel şartlı olmak üzere 6 adet alım satım çeşidi bulunmaktadır.

- (26) TOBB'nin çıkardığı "Ticaret Borsalarına Tabi Maddeler ve Bu Maddelerin Alım veya Satımlarının Tescilli Hakkında Yönetmelik" in 7. maddesi uyarınca borsa yerinde yapılan muamelelere "Borsa içi muamele", borsanın çalışma alanı içinde olmakla beraber, borsa yeri dışında yapılan muamelelere "Borsa dışı muamele" denileceği hükme bağlanmıştır.
- (27) Yine TOBB tarafında çıkarılan "Ticaret Borsalarında Alım Satım Yapan Aracılar Hakkında Yönetmelik" (Aracılar Hakkında Yönetmelik), aracılık faaliyetlerinin uygulanması ile ilgili usul ve esasları düzenlemektedir. Aracı kavramı, borsa komisyoncusu, ajanı ve simsarı olarak faaliyet gösteren gerçek veya tüzel kişiyi ifade etmektedir. Aracıların görevi sözleşme yapılmasıyla sona ermekte olup, aracılar bu aşamaya kadar kusurlu ya da kötü niyetli eylemlerinden sorumludurlar. Aracı olabilmek için gerekli şartları taşıyan kişilerin, TOBB tarafından eğitime tabi tutulması ve sertifikalandırılması gerekmektedir.
- (28) Aracılar Hakkında Yönetmelik'in "Aracıların Faaliyette Bulunamayacakları Haller" başlıklı 7. maddesine göre aracılar;
- Kayıtlı oldukları borsaya dahil maddelerin doğrudan doğruya veya dolaylı olarak alım satımını yapamazlar,
  - Borsaya dahil maddelerin alım veya satımını yapan şirket kuramazlar, kurulmuş olanlara ortak olamazlar, şirket organlarında görev alamazlar,
  - Aracılar, borsaya dahil maddelerin alım veya satımını yapan eşlerinin ve üçüncü dereceye kadar kan ve ikinci derece dahil ikinci dereceye kadar sıhri hısımlarının ve evlatlıklarının aracılık hizmetleri ile bunların ortak olduğu veya organlarında görev aldığı tüzel kişiler için aracılık hizmetleri veremezler,
  - Aracılar, borsada gerçekleştirilen bir muamelenin hem alıcı hem de satıcı tarafının aracısı olamazlar,
  - Aracıların aracılık faaliyetleri sadece kayıtlı buldukları borsada geçerli olup, bu hizmetleri diğer borsalarda yürütemezler. Ancak bunlar borsaya dahil olmayan maddeler üzerinde borsa dışında işlem yapabilirler.
- (29) Söz konusu mevzuat kapsamında komite üyeliği şartları incelendiğinde, İTB'nin hazırladığı Alım Satım Özel Yönetmeliği çerçevesinde faaliyet gösteren KFTK üyelerinin aynı zamanda aracı olmalarının önünde bir engel bulunmadığı, ancak aracıların borsada alım satımına aracılık ettikleri ürünün alım satımını bizzat kendilerinin yapamayacağı düzenlenmekte, dolayısıyla aracılar ilgili ürünler bakımından tacir olma yasağı getirilmektedir.

I.3.2. İTB'den Elde Edilen Bilgiler

- (30) Önaraştırma sürecinde 27.07.2018 tarihinde İTB Yönetim Kurulu Üyesi (.....) ile gerçekleştirilen görüşme çerçevesinde;
- 1891 yılında kurulmuş oldukça köklü bir kuruluş olan İTB'nin uzun yıllardır kendine has bir sistemle faaliyet gösterdiği, dünyada az sayıda örneği ve öncü bir kuruluş olan bu borsa uygulamalarının, Türkiye'deki diğer borsalar tarafından da takip edildiği,
  - Kendisinin yönetim kurulunda hem alıcı hem satıcıları temsil ettiği, ancak asıl olarak ihracat yapan bir alıcı olduğu, kendisinin (.....) ortağı ve (.....)'nin sahibi olduğu, borsa işlemlerine ilişkin mevzuatta alıcı ya da satıcıların yönetim kurulunda görev alamayacağına dair herhangi bir hükmün bulunmadığı,

- TOBB Kanunu'nun 41. maddesinde yönetim kurulu üyelerinin yetki ve görevlerinin, 42. maddede ise gerekli gördüğü hallerde yetkilerini devredebileceğinin hüküm altına alındığı,
- İTB'nin yarı kamu kuruluşu olarak fiyatları ilan etmek durumunda olduğu, kendisine verilen görevleri tarafsız olarak yerine getirdiği, Türkiye'de ve dünyada ilan ettikleri fiyatların yakından takip edildiği, Türkiye'nin ticaret politikasının bu açıdan da çok önemli olduğu,
- ÇKÜ'nün %90'ının ihraç edildiği, numuneler üzerinden alım satımın gerçekleştiği,
- ÇKÜ'den farklı olarak, örneğin Konya Ticaret Borsasında buğday alım satımının numuneler üzerinden değil, tüm ürün görülerek gerçekleştiği, kamyonlarla gelen ürünün laboratuvarında kontrol edildiği ve satıldığı, dolayısıyla buğday fiyatının anında belli olduğu,
- İTB'de ise kuru üzüm bakımından ürünün aynı gün tescilinin mümkün olmadığı, üzümün Ege Bölgesinde üretildiği, ürünün tamamının borsa binası önüne gelmesinin ve aynı gün tescil edilmesinin fiziksel olarak imkansız olduğu, bu nedenle ilk gün yalnızca anlaşma, teslimat ve dolayısıyla tescilin daha sonra yapıldığı, bunun sonucu olarak sonraki tescillerin gecikmeli olarak fiyat tespitine konu olduğu,
- İTB bünyesinde ürünün tamamını kaldıracak büyüklükte bir alana sahip olmadıkları, ajan ve simsar kurumunun yalnızca İTB'de bulunduğu, bu ajan ve simsarların sayesinde alıcı ve üreticilerin bizzat gelmeden borsada alım satım yapabildikleri,
- Yönetim kurulu üyelerinin ÇKÜ, pamuk, incir gibi çok sayıda ürünün tümünde uzman olmalarının beklenemeyeceği ve bu nedenle, yönetim kurulunun ÇKÜ bakımından fiyat tespiti yetkisini bir komiteye devretme gereksiniminin doğduğu,
- Borsada üreticileri temsil eden kurumun TARİŞ olduğu, bu kurum haricinde, ziraat odası veya üretici birliklerinin, mevzuat nedeniyle borsaya üye olamayacakları ve Ticaret Borsalarında temsil edilemeyecekleri,
- 5174 sayılı Kanun'a göre çiftçinin borsaya üye olamayacağı, borsaya alım satım yapan tüccarların üye olabileceği, hem tüccar hem üretici olan üyelerin de var olduğu, ancak sadece çiftçilik yapan üreticinin borsaya üye olamayacağından organlarda da görev alamayacağı,
- Son 15 yılda İTB bünyesinde gerçekleşen toplam işlem miktarında azalma gerçekleştiği ve bu nedenle borsa derinliğinin azaldığı, alıcı ve satıcıların borsa dışında iletişim kurmasının kolaylaşması sebebiyle bu aktörlerin borsa haricinde başka mecralarda da ticaret yapabildiği,
- Belirli bir miktarın üzerindeki alım satımların borsaya tabi olmasının zorunlu olduğu, ancak buna uyulmadığında herhangi bir yaptırımın uygulanmadığı,
- ÇKÜ fiyatlarını tespitle görevli KFTK üyelerinin bağımsız ve yetkin kişilerden oluşturulmaya çalışıldığı,
- KFTK üyelerinin şirket kuramayacağı, ortak olamayacağı ile ilgili Ticaret Borsalarında Alım Satım Yapan Aracılar Hakkında Yönetmelik'in 7.maddesinin 1/a bendindeki yasağa istinaden (.....) ve (.....) şirketleri olup olmadığının İzmir Ticaret Sicili Müdürlüğü (İTSM) arşivinden incelendiği, kayıtlı şirketleri olup olmadığının teyit edildiği;

- (.....)'nin OSMAN AKÇA adlı şirketin fabrika müdürü olduğu, söz konusu kişinin borsada ajan olarak şirket adına alım satım yaptığı, (.....)'nin dönem dönem komite üyeliği yaptığı ancak GTB incelemesinde birtakım sorunların tespitinin ardından Nisan 2018'de yapılan seçimlere girmediği ve bu kişinin KFTK'daki görevinin sona erdiği,
- Simsar (.....) için İTSM arşivinden yapılan araştırmada, ilgili kişinin herhangi bir şirketle bağının saptanamadığı,
- (.....) PAGMAT Pamuk Tekstil Gıda San. ve Tic. A.Ş.'nin bir çalışanı olmadığı, yani bordroda kayıtlı çalışan olarak görünmediği, yalnızca borsada alım satım yaptığı, bahsi geçen kişinin vekaletname ile bu şirketin alım sorumlusu olmasının yukarıda bahse konu ticaret yasağı kapsamına girmediği,
- (.....)'nün de aynı şekilde uzun süredir herhangi bir şirket çalışanı olmadığı hususunun kayıtlarda teyit edildiği,
- Aynı dönemde (.....)'in de çeşitli gerekçelerle dilekçe yazarak KFTK'dan ayrıldığı,
- (.....)'nin şikayetlerinin esas sebebinin, kendisinin KFTK'ya üye olarak seçilememeyi kabullenememesi olduğu ve bu nedenle İTB'yi çeşitli mercilere şikayet etmeye başladığı,

hususları ifade edilmiştir.

(31) Görüşmenin devamında, İTB'de danışman olarak görev yapan (.....) tarafından;

- TOBB Kanunu uyarınca salon işleyişinin borsalara bırakıldığı, borsanın yıllardır bu kapsamda faaliyet gösterdiği,
- İTB'de 2017 yılında GTB müfettişleri tarafından bir teftiş yapıldığı, teftiş sonrasında GTB'nin düzeltilmesini istediği konularda gerekli değişikliklerin yapılması ve mevzuatların da güncellenmesi yönünde çalışma başlatıldığı,
- Yönetim kurulunun yetki devriyle ilgili olarak TOBB Kanunu'nun 48. maddesinin birinci fıkrasına dayanarak bir yönetmelik çıkardıkları, Alım Satım Özel Yönetmeliği'ni hazırladıkları ve bu yönetmeliğin "Borsa Fiyatlarının Tespit ve İlanı" başlıklı 10. maddesinde açıkça usulden bahsettikleri, İTB'nin buna dayanarak fiyatları tespit ve ilan etmekte olduğu, KFTK'nın bahsi geçen iç mevzuata dayanarak yönetim kurulu adına fiyat tespiti yaptığı, ilgili kanunda yetki devrinin önünde herhangi bir engel bulunmadığı,
- "Kapanış fiyatı" teriminin ilk geçtiği yerin İTB tarafından çıkarılmış Alım Satım Özel Yönetmeliği olduğu, Borsa Muamele Yönetmeliği'nin ise ilgili bakanlık tarafından yayımlandığı,
- TOBB Kanunu'nun 46. maddesine göre, borsa dışında yapılan bir işlemin tescil edilmesi için 30 günlük bir süre tanındığı, işlem gerçekleşikten sonra bu süre içinde borsaya tescilin zorunlu olduğu, öte yandan kapanış fiyatlarının sadece aynı gün tahtaya yazılan işlemlere göre belirlendiği ve İTB internet sitesinde referans fiyatlar olarak yayınlandığı,
- Günlük tescil bültenlerinde ise aynı gün tescil edilen işlemler üzerinden fiyatların ilan edildiği, buradaki fiyatlar 30 günlük süre içerisinde herhangi bir gün gerçekleşmiş olabileceğinden, tescil bültenlerinin kapanış fiyatları kadar güncel olmadığı,

- Günlük kapanış fiyatları (mevzuat güncellemesinden sonra referans fiyatlar olması planlanmaktadır) belirlenirken gün içerisinde yapılan son işlemin baz alındığı, oluşan fiyatın KFTK'nin de onayından sonra, borsa personeli tarafından günlük kapanış fiyatları listesine işlendiği,
- 2017 öncesinde kapanış fiyatlarının tip bazında ayrılmadığı ve en az en çok şeklinde iki adet fiyatın açıklandığı, 2017 yılındaki GTB incelemesi sonrasında ise her tip için ayrı ayrı olmak üzere fiyat açıklanmaya başlandığı,
- KFTK'nin fiyat tespit etmesinin manipülasyona açık bir uygulama olmadığı aksine manipülasyonları engellediği, örneğin, piyasayı yükseltmek için yapılan spekülasyon ve yüksek fiyatlı bir alımın o gün kapanışı için fiyat tespitine esas alınması durumunda fiyatın yapay bir şekilde yükseleceği, oysa KFTK üyesi ajan ya da simsarların piyasayı çok iyi bildiği, hangi işlemin özel işlem olduğunu ve dikkate alınmaması gerektiğini bildikleri için manipülatif alım satımları ayırt edebildikleri,
- İsmen uygulamasında işlem yapılmayan günlerde alıcının almaya, satıcının satmaya hazır olduğu fiyatların beyan edildiği, GTB tarafından eleştirildikten sonra uygulamanın kaldırıldığı, ancak bu konuyla ilgili hem alıcıdan hem satıcıdan yoğun eleştiriler alındığı,

hususları ifade edilmiştir.

I.3.3. ÇKÜ Fiyat Tespit Sistemine İlişkin Değerlendirme

- (32) İncelemeye konu ürüne ilişkin borsa salon işleyişi hakkında İTB'ye temel yetkinin, TOBB Kanunu kapsamında verildiği ve Kanununun 48. maddesinin birinci fıkrasına dayanarak, Alım Satım Özel Yönetmeliği'nin çıkarıldığı, söz konusu ürün fiyatlarının bu yönetmeliğin "*Borsa Fiyatlarının Tespit ve İlanı*" başlıklı 10. maddesine göre tespit ve ilan edildiği anlaşılmaktadır.
- (33) TOBB Kanunu'nun 41. maddesi ile borsada işlem gören ürünlerin fiyatlarını tespit ve ilân etmek görevi, Borsa yönetim kuruluna devredilmiştir. İTB yönetim kurulu, TOBB Kanunu'nun 42. maddesine dayanarak fiyat tespit etme görevini, Alım Satım Özel Yönetmeliği vasıtasıyla KFTK'ye devretmiştir.
- (34) Dolayısıyla, "Kapanış fiyatları" terimi ilk olarak bahsi geçen yönetmelikte geçmektedir. İTB yetkilileri tarafından, KFTK'nin, İTB tarafından düzenlenen iç mevzuata dayanarak yönetim kurulu adına fiyat tespiti yaptığı, ilgili kanunda yetki devrinin önünde herhangi bir engel bulunmadığı ifade edilmiştir. Yönetim kurulunun yetki devrine gerekçe olarak, yönetim kurulu üyelerinin tüm ürünlerde uzman olamayacağı, KFTK üyelerinin ÇKÜ ile ilgili, uzman kişilerden oluşmasının daha yararlı olduğu belirtilmiştir. KFTK'nin faaliyetleri temelde Alım Satım Özel Yönetmeliği ile düzenlenmiş olup, buna ek olarak KFTK Görev ve Sorumlulukları Prosedürü (Prosedür) hazırlanmıştır.
- (35) Prosedürün "Görev Tanımı" başlıklı 4. maddesinde "*Alım satımlar sonunda gerçekleşen fiili işlemlere göre oluşan fiyatlar ve fiili işlemlerin olmadığı günlerde şifahi beyanlar dikkate alınarak Kapanış Fiyatları Tespit Komitesi tarafından değerlendirilerek fiyat tespit edilir.*" ifadesi yer almaktadır. Prosedüre göre KFTK en az beş en çok dokuz üyeden oluşabilmektedir. Yine ilgili prosedürde, komite üye sayısının tek sayı olacağı, başkan ve yedek üye seçileceği, kararların oy çokluğu ile alınacağı hükme bağlanmıştır.

- (36) İTB yetkilileri ile yapılan görüşmede üyelerin bir kısmının satıcılardan (üreticiler), bir kısmının ise alıcı ve ihracatçılardan oluşması gerektiği, ancak üye kompozisyonu bakımından satıcı/alıcı temsil oranına ilişkin mevzuatta herhangi bir düzenleme olmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca Prosedürde fiyat tespitine ilişkin olarak; *“İşlem salonlarında yapılan bazı işlemlerde oluşan fiyatların günceli yansıtması durumunda, bu işlemleri “özel nitelikli işlem” olarak değerlendirir. Komite, “özel nitelikli işlemler” dışındaki işlemleri dikkate alarak piyasa durumunu belirler ve güncel fiyat tespiti yapar. Özel nitelikli işlemler sonucu oluşan fiyatları ise “Özel Nitelikli İşlem” başlığı altında ilan eder. Kapanış Fiyatları Tespit Komitesi’nce tespit edilen fiyatlar, günlük kapanış fiyatları olarak kamuoyuna ilan edilmektedir.”* ifadeleri yer almaktadır. Uygulamada fiyat tespit usulünün nasıl olacağına dair başkaca bir bilgi bulunmamaktadır.
- (37) Fiyat tespitinde dikkate alınmayan satışlar olup olmadığı ve dolayısıyla günlük fiyatın gerçek fiyattan farklılaşıp farklılaşmadığı hususuna ilişkin olarak İTB’den temin edilen bilgilerde; ‘Özel Satış’ olarak adlandırılan satışların ÇKÜ’lerin sıradan tipleri dışında, nadir bulunan ve özel kalite olarak değerlendirilen satışları ifade ettiği açıklanmıştır. Bunun yanında, ürünün teslimat şartlarında (alıcının kendi aracını gönderip satıcı deposundan malı alması gibi) farklılıklar oluştuğu takdirde de ‘özel nitelikli işlem’ (özel satış) olarak değerlendirme yapıldığı ve oluşan fiyat farkının, tutanakta “özel satış” olarak açıklandığı belirtilmiştir. Özel satış olarak nitelendirilen alım satımların, işlem hacminin çok küçük bir kısmını oluşturduğu ifade edilmiştir. Ayrıca Borsa Muameleat Yönetmeliği’nin 71. ve 72. maddelerinin farklı bentlerinde de “özel şartlı alım satım” ve “özel şartlı muameleler”den bahsedildiği ve bu işlemlerin sınıflamasının ayrı yapılması ve bültenlerde ayrı ilan edilmesinin gerekliliğinden bahsedildiği ve ayrıca, Alım Satım Özel Yönetmeliği’nin 23. maddesinde “Özel Şartlı İşlemler” başlığında bu işlemlerin tarif edildiği belirtilmiştir.
- (38) İTB’den gelen cevabi yazıda; Borsa Muameleat Yönetmeliği’nin 71. maddesinin günlük kapanış fiyat tespitleriyle ilgili değil, tescil beyannamelerinin verilmesinden sonra ilan edilecek fiyatlarla ilgili olduğu açıklanmaktadır.
- (39) Bahsi geçen yönetmeliğin 71. maddesinde yer alan söz konusu uygulama, yapılan alımların ve oluşan fiyatların toplanarak birbirine bölünmesi suretiyle alınan ortalamaların ilan edilmesinden ibaret olup, tescil beyannamelerinin İTB’ye verilmesinden sonraki süreci anlatmaktadır. İTB yetkilileri tarafından, kuru üzüm alım satımlarının aynı gün tescil edilmesinin fiziksel olarak mümkün olmadığı, bu nedenle ilk gün yalnızca anlaşma yapıldığı, teslimat ve dolayısıyla tescilin daha sonra gerçekleştiği ifade edilmiştir. Dolayısıyla, 71. madde uygulanarak hazırlanan tescil bültenlerinde, borsaya tescil edilmesi zorunlu, ancak salon işlemleri dışındaki işlemlerin yani borsa dışında gerçekleşen işlemlerden oluşan fiyatların yer aldığı belirtilmiştir. İTB’den gelen açıklamalarda, TOBB Kanunu’nun 46. maddesi gereği borsa dışında alınıp satılan maddelere ilişkin işlemler en geç 30 gün içinde tescil edildiği için tescil bültenlerinde, günlük kapanış fiyatlarından daha farklı fiyatların yer alabileceği ifade edilmiştir.
- (40) Son durumda, TOBB Kanunu ile yönetim kuruluna verilen fiyat tespiti görevinin uygulamada nasıl yerine getirileceği, Alım Satım Özel Yönetmeliği ve Prosedür dışında, mevzuatta yer almamaktadır. İTB tarafından salon işlemi fiyat ilanı ile tescile dayalı fiyat ilanının farklı süreçlere tabi olduğu belirtilerek, salon işlemlerinin, TOBB Kanunu’nun 48. maddesinin birinci fıkrası gereği, borsa yönetim kurullarınca hazırlanan ve meclislerince onaylanan yönetmeliklerce belirleneceğinden hareketle, Alım Satım Özel Yönetmeliğine göre yapıldığı belirtilmiştir.

- (41) Mevzuat güncellemesinden sonra “referans fiyat” şeklinde ilan edilmesi planlanan günlük kapanış fiyatları, mevcut durumda KFTK tarafından tespit edilmektedir. İTB yetkilileri tarafından “salon fiyatı” belirlenirken gün içerisinde yapılan son işlemin baz alındığı, oluşan fiyatın KFTK tarafından onaylandığı ve borsa personeli tarafından günlük kapanış fiyatları listesine işlendiği belirtilmiştir.
- (42) Bu noktada; günlük fiyatların tespiti ve ilanı ile ilgili temel sorunun; günlük kapanış fiyatının tespitinde Borsa Muameleat Yönetmeliği'nin 71. maddesinde tescile esas günlük fiyatların belirlenmesinde kullanılan “günlük ortalama fiyat hesaplama yöntemi”nin uygulanmamasından kaynaklandığı değerlendirilmektedir.
- (43) Önaraştırma sürecinde borsada yapılan işlemler ile günlük kapanış fiyatlarını gösteren veriler incelenmiştir. GTB incelemesi sonucunda, 24.08.2017 tarihinden itibaren ÇKÜ işlemleri tip bazında kayıt altına alınmaya başlanmıştır. Bu tarih öncesinde ÇKÜ işlemlerinin genel olarak miktar ve fiyat olmak üzere tutulduğu, ayrıca ödeme şeklinin (peşin ya da vadeli) de belirtildiği ve kapanış fiyatlarının minimum ve maksimum olmak üzere ilan edildiği anlaşılmaktadır. Bahsi geçen tarih sonrasında ise ÇKÜ 7, 8, 9 ve 10 numara olarak sınıflandırılarak her bir numara kendi içinde “-”, “standart” ve “+” olmak üzere üç alt ayırmda ilan edilmeye başlanmıştır. Yine 24.08.2017 tarihi öncesindeki benzer şekilde, ilan edilen fiyatın yanında ödeme şekli de belirtilmiştir. Burada ilan edilen fiyatların minimum ve maksimum olarak değil, KFTK üyelerinin değerlendirmeleri sonucunda oluşturduğu ifade edilmiştir. GTB raporunda yapılan tespite benzer şekilde, minimum ve maksimum fiyatların da gün içerisinde gerçekleşen işlemlerle tutarlı olmadığı görülmüştür.
- (44) 2016 yılı başından 24.08.2017 tarihine kadar olan dönemde, rastgele seçilen 23 günün verisi incelendiğinde, yalnızca dört günün, o gün gerçekleşen minimum ve maksimum fiyatlarla aynı olduğu, bazılarının minimumu ya da maksimumu tutarlı olsa da diğer parametrenin farklı ilan edildiği, sonuç olarak kalan 12 günün kapanış fiyatlarının 10 ila 60 kuruş arasında değişen oynamalarla, aşağı ya da yukarı yönde farklı ilan edildiği görülmüştür. Buradaki analiz aşağıda 06.05.2016 tarihi için örneklendirilmiştir.

Tablo 1: Fiyat Karşılaştırması

Tarih	Ürün Tipi	Miktar (ton)	Fiyat (TL/kg)	Ödeme Şekli	Kapanış Fiyatı (min-max)
06.05.2016	ÇKÜ	(.....)	(.....)	Vadeli	3,00-4,00
06.05.2016	ÇKÜ	(.....)	(.....)	Vadeli	
06.05.2016	ÇKÜ	(.....)	(.....)	Peşin	
06.05.2016	ÇKÜ	(.....)	(.....)	Peşin	

- (45) Tablodan görüldüğü üzere minimum olarak ilan edilen fiyat gün içerisinde oluşan minimum fiyattan 60 kuruş daha az, maksimum olarak ilan edilen fiyat gün içerisinde oluşan maksimum fiyattan 20 kuruş daha fazladır. Söz konusu fiyatlar, 2017 Ağustos ayı öncesinde KFTK'nın günlük fiyat tespitinde bazı alım satımları hesaplamaya dahil etmediğine işaret etmektedir.
- (46) ÇKÜ kapanış fiyatlarının tip bazında ilan edilmeye başlandığı 24.08.2017 tarihinden 12.07.2018 tarihine kadar olan dönemde, yine rastgele seçilen 10 günün verisi incelenmiştir. Bu noktada minimum ve maksimum fiyat ilan edilmesi yöntemi terk edildiğinden, inceleme yöntemi olarak ortalama alınması tercih edilmiştir. Şöyle ki; seçilen günler için her bir tip bazında ortalama alınması ile bulunan ortalama fiyat⁷, o

⁷ Tip bazında ortalama fiyat, o gün oluşan fiyat ve miktarların çarpılmasından sonra oluşan toplamın, satılan toplam miktara bölünmesi ile bulunmuştur.

tip için ilan edilen kapanış fiyatı ile karşılaştırılmış ve fiyatın tutarlı olup olmadığı incelenmiştir.

- (47) Bu yöntemle veriler incelendiğinde, 10 gün için toplamda 45 tip ÇKÜ kapanış fiyatının, 33'ünün gün içerisinde gerçekleşen işlemlerin ortalaması ile tutarlı, 12'sinin ise tutarsız olduğu görülmüştür. Tutarsız olarak bahsedilen günlerde, ilan edilen kapanış fiyatlarının 0,1 ila 10 kuruş arasında değişen miktarlarda, aşağı veya yukarı yönde, ortalama fiyattan farklı olduğu görülmüştür. 24.08.2017 tarihi sonrasını incelemek için kullanılan analiz aşağıda 08.09.2017 tarihi için örneklendirilmiştir.

Tablo 2: 08.09.2017 Tarihi Fiyat İncelemesi

ÇKÜ Tipi	Miktar (ton)	Fiyat (TL/kg)	Ödeme Şekli	Ortalama Fiyat	İlan Edilen Kapanış Fiyatı
8 (-)	(.....)	(.....)	Peşin	(.....)	3,60
8 (standart)	(.....)	(.....)	Peşin	(.....)	3,65
8 (standart)	(.....)	(.....)	Peşin	(.....)	
8 (standart)	(.....)	(.....)	Peşin	(.....)	
8 (standart)	(.....)	(.....)	Peşin	(.....)	
9 (-)	(.....)	(.....)	Vadeli	(.....)	3,75
9 (-)	(.....)	(.....)	Peşin	(.....)	3,80
9 (standart)	(.....)	(.....)	Peşin	(.....)	
9 (standart)	(.....)	(.....)	Peşin	(.....)	
9 (standart)	(.....)	(.....)	Peşin	(.....)	
9 (standart)	(.....)	(.....)	Peşin	(.....)	
9 (standart)	(.....)	(.....)	Peşin	(.....)	
9 (standart)	(.....)	(.....)	Peşin	(.....)	
9 (standart)	(.....)	(.....)	Peşin	(.....)	
9 (standart)	(.....)	(.....)	Peşin	(.....)	
9 (+)	(.....)	(.....)	Peşin	(.....)	
10 (-)	(.....)	(.....)	Peşin	(.....)	4,00
10 (-)	(.....)	(.....)	Peşin	(.....)	4,10
10 (standart)	(.....)	(.....)	Peşin	(.....)	
10 (+)	(.....)	(.....)	Peşin	(.....)	4,20

- (48) Tabloda yer alan 8 tip ÇKÜ arasından, 5 tip için ortalama fiyat ilan edilen ile tutarlıyken, 3 tip için fiyatların farklı olduğu anlaşılmıştır⁸. Söz konusu veriler ve GTB raporunda yer verilen günlük fiyat tespitine ilişkin örnekler birlikte değerlendirildiğinde, kapanış fiyatları ilan yönteminde değişikliğe gidilen 24.08.2017 tarihinden önce fiyatların KFTK üyelerinin öngörülerine göre şekillendiği ve ortalama fiyat hesaplaması yapılmadığı anlaşılmaktadır. Anılan tarihten sonra ise ürünlerin tip bazında sınıflandırılması suretiyle fiyatlar da ayrıştırılmış, bu sınıflandırmanın sonucunda ilan edilen salon kapanış fiyatıyla o günkü alım satımların ortalaması arasındaki fiyat farkı azalmıştır. Bu noktada, GTB incelemesinden sonra günlük fiyat tespitlerinin daha objektif olarak yapıldığını söylemek mümkündür.
- (49) Bununla birlikte, günlük fiyatları ilan eden KFTK'nın İTB yönetim kuruluna bağlı olduğu ve gerek KFTK, gerekse İTB yönetim kurulunda ÇKÜ satıcılarının (üreticilerin) temsil edilmediği anlaşılmaktadır. İTB'den edinilen bilgilerde, Borsa'da üreticileri temsil eden kurumun TARIŞ olduğu, bu kurum haricinde, ziraat odası veya üretici birliklerinin, mevzuat nedeniyle borsaya üye olamayacakları ve ticaret borsalarında temsil edilemeyecekleri, öte yandan TOBB Kanunu'na göre çiftçilerin borsaya üye olamayacağı, borsaya alım satım yapan tüccarların üye olabileceği, hem tüccar hem

⁸ Burada virgülden sonraki ilk basamak tutarlı ise fiyatlar tutarlı sayılmış, devam eden basamakların farklı olması durumu ihmal edilmiştir.

üretici olan üyelerin de var olduğu, ancak sadece çiftçilik yapan üreticinin borsaya üye olamayacağından organlarda da görev alamayacağı belirtilmektedir.

- (50) TARİŞ, sektördeki önemli üretici örgütlerinden sayılmakla birlikte; kooperatifin temel faaliyet alanına bakıldığında ortaklarından satın alınan ürünleri değerlendirerek bu ürünlerin ulusal ve uluslararası piyasalarda satışı ve ortakların girdi ihtiyacı gibi taleplerini karşılamaya yönelik olarak hizmet verdiği görülmektedir⁹. Bu noktada, günlük fiyat tespitlerinde oluşabilecek hesaplama hataları ya da düşük/yüksek fiyat oluşması gibi durumlarda, doğrudan çiftçilerin menfaatlerini koruyabilecek bir mekanizmanın İBT yönetim kurulu ya da KFTK nezdinde bulunmadığı anlaşılmaktadır.
- (51) Öte yandan, yukarıda mevzuat bölümünde ayrıntılı olarak yer verildiği üzere alım satımların aynı gün tescil zorunluluğu olmaması nedeniyle geç tescil yapılan işlemlerde, fiyat aynı günkü bültene değil, sonraki tarihli (en geç 30 işgünü) bültene yansımaktadır. Bu durum, Borsa Muamele Yönetmeliğinin 71. maddesi birinci fıkrasında yer alan “*Borsalar ve bunların şubelerinde muamele gören maddelerin her gün, o güne ait fiyatlarının tespit ve ilan olunacağı*” yönündeki hükmün uygulanması bakımından karışıklık yaratmaktadır. Bağlantılı olarak, aynı yönetmeliğin 72. maddesinde bulunan “*Günlük fiyat tespitlerini ihtiva eden istatistik cetvellerine veya elektronik çıktılara dayanılarak günlük bültenler çıkarılır. Günlük bültenlerde, gün içerisinde işlem gören muamelelerin bu Yönetmeliğin 72 nci maddesine göre tespit edilen günlük fiyatları ile bedel ve miktar toplamları gösterilir.*” şeklindeki düzenlemenin de fiilen uygulanmadığı anlaşılmaktadır.
- (52) Bu noktada; ÇKÜ pazarı bakımından kamu tüzel kişiliğine sahip bir kurum olan İTB ve İTB’ye bağlı KFTK üyelerinin bağlantılı olduğu şirketlerde yapılan yerinde incelemeler sonucunda 4054 sayılı Kanun’un 4. maddesinin (a) bendi kapsamında “mal veya hizmetlerin alım ya da satım fiyatının, fiyatı oluşturan maliyet, kâr gibi unsurlar ile her türlü alım yahut satım şartlarının tespit edilmesi” hükmü kapsamında değerlendirilebilecek bir eylem olmadığı sonucuna ulaşılmakla birlikte, ÇKÜ fiyat tespitine ilişkin TOBB Kanunu’na bağlı olarak kurulan İTB ve KFTK bünyesindeki mevzuat ve uygulamalardan kaynaklanan bazı sorunların mevcut olduğu görülmektedir. Dolayısıyla söz konusu fiyatların daha objektif olarak tespit ve ilan edilebilmesini teminen, mevzuat ve uygulamalara ilişkin olarak TOBB ve İTB’ye görüş yazısı gönderilmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

---

⁹ 559 Sıra Sayılı TBMM Bağıcılık ve Üzüm Üreticilerinin Sorunlarını Araştırma Komisyonu Raporu, sf 134.

J. SONUÇ

(53) Düzenlenen rapora ve incelenen dosya kapsamına göre;

- Dosya konusu iddialar hakkında 4054 sayılı Kanun'un 41. maddesi uyarınca soruşturma açılmasına gerek bulunmadığına,
- Bununla birlikte, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğine ve İzmir Ticaret Borsasına çekirdeksiz kuru üzüm fiyatlarının daha objektif tespit ve ilan edilmesini teminen mevzuat ve uygulamadan kaynaklanan sorunlara ilişkin olarak görüş bildirilmesi için Başkanlığın görevlendirilmesine

gerekçeli kararın tebliğinden itibaren 60 gün içinde Ankara İdare Mahkemelerinde yargı yolu açık olmak üzere, OYBİRLİĞİ ile karar verilmiştir.